

ANKETOVÉ VÝSKUMY VÝSKUMNÉHO ÚSTAVU EKONOMIKY POĽNOHOSPODÁRSTVA VO VARŠAVE

A. WYDERKO

WYDERKO A. (Economic Research Institute for Agriculture, Warszawa). *Public Inquiry Research Conducted by the Agricultural Economic Institute in Warsaw*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 15-22, 1975.

The public inquiry was finished in the year 1972, in the period of favourable changes of the agricultural policy of the Government in relation to farmers; hence farmers accepted the inquirers favourably. Like the preceding poll, the present public inquiry concerned the changes of the social and economic structure of rural population considered from a broader societal viewpoint. The problems subject to inquiry were mostly chosen as a logical continuation of the problems studied five years ago which had been formulated as 49 questions. Besides the questionnaire, the inquirers worked out the general characteristics of 119 villages of the total set. On the whole, the inquiry covered 15 thousand families of which 12 thousand were represented by farmer families having more than 0.5 ha of farm land.

V spoločensko-ekonomických výskumoch sa pre zisťovanie údajov všeobecne používa anketová metóda. Využíva sa predovšetkým pri skúmaní rôznych populácií a ich prostredia, pričom treba podotknúť, že uvedený metodický postup má aj svojich odporcov.

Vo Výskumnom ústave ekonomiky poľnohospodárstva (Instytut Ekonomiki Rolnej — IER) vo Varšave predstavuje tento spôsob bádania v oblasti premien spoločensko-ekonomickej štruktúry vidieka v období industrializácie a urbanizácie odskúšaný systém výskumu. Uskutočňuje sa od r. 1947 pravidelne v 5ročných intervaloch. Z hľadiska územného rozloženia je pre počiatkové obdobie charakteristické, že respondenti boli obyvateľmi len určitých oblastí štátu. Išlo hlavne o stred a juhovýchod krajiny. V r. 1962 oddelenie spoločensko-ekonomickej štruktúry vidieka Instytutu vytvorilo stálu, reprezentatívnu vzorku, ktorá pozostáva zo 119 obcí rozmiestnených po celom Poľsku. Administratívne okresy sa vyberali za pomoci údajov obecnej štatistiky a konkrétne obce súboru sa volili jednak na základe štatistických údajov, ale tiež podľa informácií predstaviteľov hospodárskeho a politického života, ktorí územia jednotlivých okresov dobre poznali.

Použitú anketovú metódu možno tiež nazvať panelovou metódou. Vyplýva to z toho, že sa skúmajú stále tie isté obce a respondentov tvoria tí istí reprezentanti jednotlivých domácností. V súbore sú všetky rodiny, či domácnosti obce, takže je možné zachytiť akékoľvek sledované zmeny, ktoré sa v nich odohrávajú.

Panelová metóda („panel-method“) sa používa hlavne pri skúmaní zmien v sociálnej štruktúre populácie súboru, pričom ide o výskum tých istých jednotiek v rôznych časových obdobiach. Základnou charakteristickou črtou tejto metódy je to, že umožňuje identifikáciu osoby (respondenta) i keď jej biosociálne znaky, potreby, či príčiny zaznamenali zmenu. Ak sa napríklad zmenila pozícia a rola respondenta, spôsob šetrenia ju zachytí. K ďalším charakteristickým znakom použitej metódy patrí možnosť analýzy zmien v dôsledku prechodu respondenta z jednej ka-

tegorie do druhej, ako aj možnosť skúmania zmien v hospodárskej činnosti tých istých rodín.

Použitie tejto metódy sa ukázalo ako výhodné a pozitívne pri sociologickom výskume podmienok, vyvolávajúcej zmeny v pozíciách rôznych skupín obyvateľstva západných oblastí krajiny.

Výskum, ktorý IER v spomínanej sfére uskutočňuje, má okrem samotnej poznávacej hodnoty predovšetkým význam pre hospodársku prax. Výsledky výskumu sa poskytujú ústredným politickým orgánom, ministerstvu poľnohospodárstva ako aj ostatným rezortom a využívajú sa takto v spoločenskom a hospodárskom riadení života tak v poľnohospodárstve, ako i mimo neho. Potreba takéhoto typu výskumu sa ukázala žiaducou hlavne v období po decembri 1970, kedy došlo k výrazným pozitívnym zmenám v poľnohospodárskej politike.

Anketa je vo svojej podstate rovnaká. Základný okruh otázok sa od začiatku nezmenil, viaže sa na demografické znaky respondentov, ich vzdelanie, činnosť vo vlastnom hospodárstve i mimo neho, na zmenu výmery, štruktúru osevu, vybavenie strojmi a živým inventárom, poskytovanie živej práce iným, využívanie cudzej pracovnej sily, používanie vlastnej i cudzej záprahovej ako aj strojovej ťažnej sily. Každá anketa obsahuje tiež aktuálne otázky, ktoré sa dotýkajú tak názorov na problematiku vlastného hospodárstva a rodiny ako aj názorov na spoločensko-ekonomickú problematiku, čo umožňuje skúmať zmeny a vývojové tendencie ako roľníkov, tak robotníkov i dedinskej inteligencie.

Doteraz poslednou bola anketa uskutočnená v r. 1972. Podobne ako predchádzajúce, aj táto sa dotýkala v širších súvislostiach chápaných zmien spoločensko-ekonomickej štruktúry vidieka. Obsahovala jednotlivé problémy prevažne logicky nadväzujúce na problematiku zpred piatich rokov, ktoré boli formulované do 49 otázok. Anketu realizovali priamo v skúmaných obciach špeciálne inštruovaní anketári, predovšetkým z radov študentov Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, Warszawskiej univerzity ako aj Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Okrem dotazníka ankety zostavili anketári všeobecné charakteristiky 119 obcí súboru. Celkove obsiahla anketa 15 tisíc rodín, z čoho 12 tisíc tvorili roľnícke rodiny hospodáriace na viac ako 0,5 ha poľnohospodárskej pôdy. Spracovanie údajov dotazníka ankety, nábor anketárov, ich inštruktáž, ako aj kontrolu vyplňovania dotazníkov uskutočnilo oddelenie spoločensko-ekonomickej štruktúry vidieka Instytutu.

TEMATICKÝ ROZSAH A METODIKA ANKETY USKUTOČNENEJ V R. 1972

Dotazník ankety, nazývanej „Velká“, má 12 tlačových strán formátu A4. Napriek tomu, že zisťovanie je logickým a jednoliatym celkom, možno ho rozdeliť na tri okruhy otázok:

- rodina a jej jednotliví členovia (biosociálne znaky, reprodukovujú podmienky v komplexe)
- hospodárstvo a jeho výsledky, reprodukčný proces
- mienka respondentov o súčasnom stave poľnohospodárstva ako aj o ekonomicko-spoločenských podmienkach života na dedine v súčasnosti a v blízkej budúcnosti.

Pri zostavovaní otázok išlo o to, aby sa formulovali jasne a boli jednoznačne zrozumiteľné priemernému respondentovi. K tomu sa uskutočnil anketový predvýskum v súbore niekoľkých desiatok rodín, tzv. „pilotáž“. Vykonal ju výskumný pracovník ústavu, ktorí mali väčšie skúsenosti s anketovými zisťovaniami. Potom sa uskutočnilo nevyhnutné doplnenie ankety a vypracoval sa podrobný projekt, ktorý obsahoval predmet, či cieľ, objekt, formy či metódy výskumu. Pri inštruktáži anketárov sa venovala pozornosť predovšetkým tomu, aby vytvorili priaznivú atmosféru v rodine, ktorá vyplňuje dotazník, aby sa zabezpečila pravdivosť odpovedí.

Anketový výskum v teréne sa uskutočnil v júni a júli 1972. V priebehu zbierania údajov výskumní pracovníci IER kontrolovali prácu anketárov priamo v skúmaných obciach. Táto činnosť sa ukázala byť veľmi užitočnou hlavne v etape sústreďovania dotazníkov, kedy sa vyskytli ťažkosti v interpretácii niektorých otázok. Odhliadnuc od kontroly v teréne sa uskutočnilo logické a číselné preverenie celého materiálu ankety na pôde Instytutu.

Po metodologickom ujednotení jednotlivých tematických okruhov a ich čiastočnej kodifikácii pristúpilo sa k programovaniu vybraných početností dát, ktoré sa skvalitňovali pomocou výpočtovej techniky (EVT). Získané výsledky slúžia ako východiskové údaje pre analýzu a syntézu v niekoľkých tematických oblastiach. Komplexne spracované závery sú významné predovšetkým z hľadiska výskumného, ale cenné aj pre hospodársku prax.

NIEKTORÉ VÝSLEDKY ANKETY

Vyššie uvedeným spôsobom je dosiaľ napríklad spracovaná tematická oblasť zmien v agrárnej štruktúre, najmä vzhľadom na ich mechanizmus. Záverečná správa poskytla základ pre predvídanie zmien v agrárnej štruktúre, čiže vytvorila predpoklad pre prognózu v tomto smere. Pokračujú práce na tematike týkajúcej sa vybavovania hospodárstiev, vypočítala sa hodnota hrubej, trhovej ako aj zmluvnej produkcie podľa stálych i bežných cien. Pokročili práce v skúmaní hospodárstiev ktoré sa špecializujú a zároveň kooperujú s inými družstevnými alebo štátnymi hospodárstvami.

Do časti spoločenského výskumu patria zmeny demografickej a profesionálnej štruktúry vidieckych rodín, zmeny spoločensko-ekonomickej situácie robotnícko-roľníckeho obyvateľstva, prvky bilancie pracovných síl, migrácie obyvateľstva do miest alebo iných obcí.

V tomto príspevku chceme upozorniť na niektoré zmeny, ku ktorým na vidieku dochádza hlavne v spoločenskej oblasti, ako sme ich pozorovali počas systematických anketových šetrení. Širšie sa dotkneme problému feminizácie poľnohospodárskej práce a roľníckej profesie, zmien v socio-profesionálnej štruktúre rodín a zároveň dôchodkovosti roľníckeho obyvateľstva.

Z výskumov vyplýva, že popri starnutí vidieckeho obyvateľstva, najmä vedúcich hospodárstiev, silnie aj proces feminizácie práce i roľníckej profesie.

Vo všetkých oblastiach sa zistila výrazná prevaha stálej práce žien nad stálou prácou mužov, a to rovnako v prepočte na 100 ha poľnohospodárskej pôdy, ako aj na jedno hospodárstvo. Priemerne na 100 ha poľnohospodárskej pôdy v súbore skúmaných hospodárstiev je stále pracovne na hospodárstve angažovaných o sedem žien viac ako mužov. Veľké rozpätia sú najmä v oblastiach s rozdrobenou agrárnou štruktúrou a s rozvinutým stupňom získavania dôchodku mimo roľníckeho hospodárstva. Tak napríklad v priemyselných oblastiach štátu majú ženy trojnásobnú prevahu nad mužmi. V juhovýchodnej a južnej oblasti pracuje v poľnohospodárstve takmer dvojnásobok žien. V južných a juhovýchodných

oblastiach (v porovnaní so západnou a severnou oblasťou krajiny) však stále pracuje na hospodárstvach takmer dvakrát toľko mužov a žien, po prepočte osôb (žijúcich výlučne z práce na hospodárstve), na jedno hospodárstvo. Zisťujeme, že aj pri tomto pohľade sú ženy v početnej prevahe nad mužmi. Na jedno hospodárstvo pripadá priemerne o 0,37 % žien viac ako mužov, pričom v priemyselnej oblasti má tento údaj hodnotu 0,92 osoby v prospech žien.

Pozornosť si zasluhuje ukazovateľ počtu na hospodárstve pracujúcich žien i mužov v skupine s najväčšou a najmenšou výmerou pôdy. V prípade mužov vykazuje hodnotu 1:3, naproti tomu u žien 1:11. Menšie rozdiely vykazujú ukazovatele v prepočte na jedno hospodárstvo. V prípade žien je pomer 1:2 a u mužov 1:7.

Na formovanie vyššie uvedených proporcií, ktoré svedčia o feminizácii poľnohospodárskej práce, má významný vplyv zväčšovanie podielu mužov zarábajúcich mimo vlastných, najmä malých hospodárstiev. Pritom treba poznamenať, že pracovná angažovanosť muža mimo vlastného hospodárstva ešte vždy neznamená zrieknutie sa statusu hlavy rodiny a teda nemožno charakterizovať každé hospodárstvo, z ktorého muž pracuje mimo neho, ako hospodárstvo riadené ženou.¹⁾

Oddelenie spoločensko-ekonomickej štruktúry vidieka IER pri systematických anketových výskumoch, orientovaných na širšie pochopenie zmien spoločensko-ekonomickej štruktúry, sa zásadne snažilo zistiť, koho v skutočnosti rodina považuje za svoju hlavu. Takto sa napr. ukázalo, že z 15 tisíc skúmaných rodín sa v 44,4 % prípadoch starali o hlavný príjem muži a len v 17 % domácností požívali status hlavy roľníckej rodiny ženy. Tu je potrebné zdôrazniť, že podiel „ženských“ hláv rodín sa od r. 1967 nezmenil, podobne ako aj ukazovateľ podielu zárobkovo činných hláv rodín. Ďalej je treba pre úplnosť uviesť, že tento ukazovateľ sa vypočítal z celého skúmaného súboru, teda včítane rodín bez mužov. Stupeň feminizácie hláv rodín v hospodárstvach s výmerou nad 0,5 ha sa v jednotlivých oblastiach pohyboval od 11,1 % po 24,2 %. V priemere skúmaného súboru boli hlavami rodín ženy v 15,8 % zistených prípadov. Vcelku tu platí vzťah: čím priemyselnejšia oblasť a rozdrobenejšie hospodárstva, tým väčší podiel žien ich vedie a naopak.

Posledné anketové šetrenie IER poskytuje tiež zaujímavé informácie o zmenách spoločensko-profesionálnej štruktúry vidieka.

Východiskovým bodom je rodina a kritérium tvoria proporcie medzi dôchodkom získaným z roľníckeho hospodárstva a mimo neho, teda z pracovného pomeru v nepoľnohospodárskej činnosti.

V skúmanom súbore 15-tisíc vidieckych rodín tvoria ešte rodiny žijúce výhradne z poľnohospodárstva 31,6 %. V priemyselnej južnej a juhozápadnej oblasti má táto kategória rodín v spoločenskej štruktúre vidieka druhé alebo dokonca ďalšie poradie. Malý podiel typických roľníckych rodín je najmä v priemyselnej oblasti, kde sa zaradili v poradí až na piate miesto. Tu sú za rodinami žijúcimi:

¹⁾ Podľa Štátneho štatistického úradu predstavuje podiel hospodárstiev zabezpečovaných ženami 37,2%, čo je dôsledok klasifikačného kritéria, podľa ktorého ak muž uviedol, že pracuje hlavne mimo vlastného hospodárstva, bolo hospodárstvo zaradené ako hospodárstvo riadené ženou.

- hlavne z práce mimo vlastného hospodárstva a len doplnkovo z poľnohospodárstva
- vyslovene neroľníckymi
- len zo spoločenskej poľnohospodárskej výroby
- hlavne z poľnohospodárstva a len doplnkovo aj z práce mimo neho.

Z uvedeného poradia vidieť, že v industriálne najrozvinutejších oblastiach nadobúdajú prevahu zmiešané robotnícko-roľnícke, či roľnícko-robotnícke rodiny, alebo rodiny pracujúce v socialistickom sektore poľnohospodárstva.

Jadro dnešnej socio-profesionálnej štruktúry poľského vidieka tvoria teda zamestnanecké domácnosti, poľnohospodárstvo je v nich doplňujúce. Ich podiel v globále súbore skúmaných rodín 10 oblastí vykazuje priemer 74,6 %, pri rozpätí od 58,3 do 81,4 %.

Z hľadiska veľkosti tvoria ďalšiu kategóriu rodiny neroľnícke alebo rodiny hospodáriace na výmere pôdy do 0,5 ha, žijúce z práce v nepoľnohospodárskych odvetviach národného hospodárstva. Percentuálne zastúpenie rodín tejto kategórie predstavuje 12,2 % pri rozpätí od 6,6 % do 22,6 %. Priemyslová oblasť z hľadiska socio-profesionálnej štruktúry obyvateľstva je teda oblasťou robotníckou a robotnícko-roľníckou. Podiel tejto kategórie rodín v súčasnej štruktúre vidieka je dosť značný v západnej a severnej oblasti, zatiaľ čo na juhu a juhovýchode Poľska sa vyskytuje ešte v pomerne nízkom zastúpení.

Podiel čisto roľníckych rodín poklesol v r. 1972 oproti r. 1962 zo 43,6 % na 31,6 %, pri raste podielu rodín robotnícko-roľníckych, roľnícko-robotníckych a neroľníckych. Prevažujúcou tendenciou v r. 1967–1972 bola tendencia odchodu z poľnohospodárstva podobne ako v období 1962 až 1967. Z 5089 čisto roľníckych rodín v r. 1967 odišlo do iných kategórií 1579, na konto čoho prišlo do poľnohospodárstva len 1021 rodín, pričom sa zväčšil podiel rodín žijúcich z rôznych príjmov, hlavne zárobkovej činnosti. Vzrástol tiež počet rodín dôchodcov a dožívajúcich.

Znaky naznačeného smeru spoločensko-profesionálnych premien vidieka majú tendenciu určitého vývoja, čo nie je bezvýznamné tak z hľadiska dneška ako aj ďalšej perspektívy.

V r. 1972 boli v rôznych formách pracovného pomeru celkom členovia 63,5 % rodín 10 skúmaných oblastí krajiny. V južnej a juhozápadnej oblasti bol tento podiel podstatne vyšší (od 66 do 76 %), zatiaľ čo napr. v oblasti stredovýchodnej predstavoval 40,8 % a v stredozápadnej 47,4 %. V ostatných oblastiach sa frekvencia zamestnaneckej zárobkovej činnosti blížila k premiu republiky. Ako možno vidieť rozdiely sú veľké, napr. medzi stredovýchodnou (typicky roľníckou) a priemyslovou oblasťou, predstavujú 40,9 %. V rokoch 1962–1972 aktivita skúmaných rodín v sfére zárobkovej činnosti zamestnaneckého typu vzrástla o 8,3 % a vyskytovala sa vo všetkých oblastiach.

Pokiaľ ide o zamestnanecký pomer hláv rodín, tak v porovnaní s r. 1962 narástol len o 2,1 %, z čoho vyplýva, že zväčšovanie počtu zamestnancov sa v podstate dotýka hlavne členov rodiny. Charakteristickým znakom skupiny neroľníckych rodín, alebo rodín s malými hospodárstvami, v posledných piatich rokoch je mierny pokles zamestnaných členov, čo znamená, že veľa osôb ešte v r. 1967 aktívne činných, odišlo do r. 1972

do dôchodku. Výraznejším v tejto skupine bol pokles počtov zárobkovo činných osôb v tých rodinách, z ktorých hlava rodiny bola v zamestnaneckom pomere.

Medzi rôznymi formami zárobkovej činnosti prevládala práca stála. Zo 63,5 % zamestnaneckých rodín malo v r. 1972 59,2 % charakter stály. Sezónna a príležitostná práca sa vyskytla len v 4,3 % rodín.

Z hľadiska poľnohospodárstva je zaujímavé rozloženie stálej zárobkovej aktivity roľníckych rodín (nad 0,5 ha), už či ide o člena alebo hlavu rodiny. Ale rovnako zaujímavá je aj štruktúra rodín podľa počtu zamestnaných osôb.

Stála zamestnanecká činnosť je viac rozšírená v juhovýchodnej ako v stredozápadnej a severnej oblasti. Toto zistenie platí aj o zárobkovej činnosti hláv rodín.

Zamestnanecký pomer sa častejšie objavuje v malých hospodárstvach ako v stredných a veľkých, hoci vystupuje vo všetkých veľkostných skupinách. Zárobkovú činnosť hláv rodín nájdeme vo všetkých veľkostných skupinách, ale predsa v skupine výmerou väčších hospodárstiev, ju nachádzame pomerne redšie. V menších hospodárstvach častejšie sú stále zárobkovo činné dve i viac osôb z jednej rodiny.

Ako vidíme, zamestnanecká činnosť bývalého roľníckeho obyvateľstva má silnú väzbu na agrárnu štruktúru. Masovo najvýraznejšie sa prejavuje v rodinách hospodáriacich na hospodárstvach o výmere do dvoch hektárov. Ide o typickú kategóriu robotnícko-roľníckych rodín, v ktorých proces odchodu z poľnohospodárstva vykazuje silný vzostupný trend.

Podobne masovo sa vzťah vyskytuje a rastie zamestnanecká činnosť aj v rodinách s väčšími hospodárstvami. Tieto rodiny najčastejšie charakterizujeme ako roľnícko-robotnícke.

Na základe spracovaných údajov sa uskutočnila aj analýza dotýkajúca sa mienky roľníkov o reforme finančného systému. Dotazník ankety obsahoval mimo iných takúto otázku: „Aký je Váš názor na terajší systém finančného zafaradenia?“²⁾ Z celkového súboru 63,1 % roľníkov vyjadrilo názor, že terajší systém je užitočný.

Iná otázka znela: „Na čo má byť podľa Vášho názoru určený vytváraný finančný fond vo Vašej obci?“ Roľníci mali neobmedzenú možnosť výpovede o svojom názore v tomto smere. Priemerne 33,6 % opytovaných si myslí, že tento fond by mal byť určený na vybudovanie miestnych ciest a mostov, 29 % na vybavenie spoločenského hospodárenia mechanizáciou, 15 % na komunálnu správu, 14,2 % na vybavenie obyvateľstva pitnou vodou, 12,2 % na športové a kultúrne zariadenia. Iné vhodné ciele použitia tohto fondu na meliorácie, zdravotné strediská, pokrok v poľnohospodárstve videlo od 1 do 5 % roľníkov. Podstatné rozdiely boli zistené medzi skupinami hospodárstiev podľa rozmiestnenia a veľkosti.

Je zaujímavé, že roľníci nepochybujú o prospešnosti komplexnej mechanizácie a dokonca v niektorých oblastiach a veľkostných skupinách (zvlášť menších) ju kladú na prvé miesto. Napriek tomu však značná skupina opytovaných pokladá za potrebné budovať aj miestnu infoštruktúru, a to ako jeden z činiteľov vzostupu dediny a zlepšenia životných

2) Nový systém zafaradenia od 1. 1. 1972 po zavádzaní záväzných dodávok.

podmienok. Mnohé poznámky v ankete svedčia o tom, že treba začať napr. s výstavbou alebo zlepšovaním úrovne miestnych ciest, početných mostov, tratí a až po týchto cestách zavádzať do poľnohospodárstva stroje.

ZÁVER

Anketové šetrenie sa ukončilo v období priaznivých zmien poľnohospodárskej politiky štátu voči roľníkom, a tak prijatie anketárov zo strany roľníkov bolo priaznivé. Roľníci im poskytovali nevyhnutnú pomoc a predovšetkým sa snažili o úprimné poskytovanie požadovaných informácií. Najbližší nasledujúci anketový výskum z oblasti zmien spoločensko-ekonomickej štruktúry dediny sa uskutoční v r. 1977.

Nezávisle na tomto type bádania sa uskutočňujú jednorázové výskumy typu sondáže. Takto sa napr. v r. 1971 uskutočnilo anketové šetrenie medzi tromi tisícmi roľníkov, ktoré sa dotýkalo perspektívy zamerania výroby roľníckych hospodárstiev, ako aj názoru roľníkov na podmienky chovu ošipaných, nákupu umelých hnojív a priemyselného krmiva. V tomto roku sa ukončil výskum socio-profesionálnej situácie pracovníkov 15 štátnych majetkov (PGR-ŠM) na základe ankety uskutočnenej v r. 1969. Pri spracovaní sa brali do úvahy nasledujúce momenty: existenčné podmienky pracovníkov (PGR-OV) porovnávané s rôznymi skupinami obyvateľstva do r. 1990 a zároveň analýza priestorovej diferenciácie zdrojov a kontinuita personálnej štruktúry pracovníkov, ako aj voľba povolania detí a podobne.

V r. 1973 sa uskutočnilo podobné anketové šetrenie v 32 prímestských obciach mesta Warszawy, Łódže, Poznane a Wratysławy.

Nezávisle na anketovej metóde využívajú sa tiež údaje najnovšej štatistiky. Takto napr. na základe údajov tejto štatistiky sa pokusne vypracovala prognóza vývoja profesionálne aktívneho poľnohospodárskeho obyvateľstva do r. 1990 a zároveň analýza priestorovej diferenciácie zdrojov pracovnej sily, ako aj odhad prebytku a nedostatku pracovníkov v poľnohospodárskej výrobe.

V štádiu spracovania je syntéza robotnícko-roľníckeho obyvateľstva vidieka, pričom ako podkladový materiál slúžia tak posledná štatistika ako aj anketové šetrenia. Vypracovala sa bibliografia tohto problému tak v poľskom ako aj zahraničnom meradle. Československé skúsenosti a pramene tvoria dôležitý zdroj nášho poznávania a hľadania.

Záverom je potrebné zdôrazniť, že bohatý anketový materiál, o ktorom je v príspevku reč, je spracovaný v rôznych prierezoch, čo je dôsledkom možností použitia služieb vlastného oddelenia elektrónkovej výpočtovej techniky.

Z výsledkov výskumu IER, podobne ako aj z iných výskumov, nepochybne vyplýva, že poľský vidiek sa nachádza v štádiu hlbokých socio-demografických zmien. Deje sa tak predovšetkým pod vplyvom priemyselného a ďalšej urbanizácie. V dôsledku toho dochádza k poklesu počtu obyvateľstva žijúceho na vidieku, znižuje sa počet roľníckeho obyvateľstva, dochádza ku zmenám vo vekovej štruktúre, stupňuje sa proces feminizácie poľnohospodárskych profesií, rastie zárobková činnosť roľníckeho obyvateľstva, prudko narastá robotnícka trieda a rôzne zamestnanecké skupiny terciárnej sféry.

Pravidelne v päťročných intervaloch opakované anketové bádania IER na stálom reprezentatívnom panele prispievajú k poznávaniu týchto procesov a sú východiskom pre prognózu perspektívneho smeru zmien v rodine a roľníckom hospodárstve, ktoré sa postupne a programovite začína zospoločenšťovať.

Došlo dne 7. 8. 1974

WYDERKO A. (Wýskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva, Varšava). *Anketové výskumy Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva vo Varšave*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 15-22, 1975.

Anketové šetrenie sa uskutočnilo v r. 1972, v období priaznivých zmien poľnohospodárskej politiky štátu voči roľníkom, a tak prijatie anketárov zo strany roľníkov bolo priaznivé. Podobne ako predchádzajúce, aj táto sa dotýkala v širších súvislostiach chápaných zmien spoločensko-ekonomickej štruktúry vidieka. Obsahovala jednotlivé problémy prevažne logicky nadväzujúce na problematiku zpred piatich rokov, ktoré boli formulované do 49 otázok. Okrem dotazníka ankety zostavili anketári všeobecné charakteristiky 119 obcí súboru. Celkove obsiahla anketa 15 tisíc rodín, z čoho 12 tisíc tvorili roľnícke rodiny hospodáriace na viac ako 0,5 ha poľnohospodárskej pôdy.

ВЫДЕРКО А. (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства, Варшава). *Научно-исследовательская анкета Института Экономики сельского хозяйства в Варшаве*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 15-22, 1975.

Анкета была закончена в 1972 году, в период благоприятных изменений сельскохозяйственной политики государства по отношению к крестьянам, потому крестьяне отнеслись к анкете положительно. Также, как и предыдущие анкеты и эта касалась, в более широком масштабе, изменений общественно-экономической структуры села. В анкете были отдельные проблемы, преимущественно логически сопряженные с проблематикой решаемой в предыдущие пять лет, которые были сформулированы в 49 вопросах. Помимо вопросника анкеты организаторы, проводящие анкету, составили общую характеристику 119 населенных пунктов. Анкета, в общем охватывала 15 тыс. семей, в том числе 12 тыс. крестьянских семей обрабатывающих свыше 0,5 га сельскохозяйственной земли.

WYDERKO A. (Forschungsinstitut für Ökonomik der Landwirtschaft, Warschau). *Umfrageuntersuchungen des Instituts Ekonomiki Rolnej in Warschau*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 15-22, 1975.

Die Umfrageuntersuchung wurde 1972 zur Zeit der günstigen Änderungen der staatlichen Agrarpolitik gegenüber den Bauern abgeschlossen, und deshalb wurden die Umfragensteller seitens der Bauern günstig empfangen. Ähnlich wie die vorherigen, auch diese Umfrage bezog sich auf die in breiteren Zusammenhängen aufgefaßten Änderungen der gesellschaftlich-ökonomischen Struktur des Landes. Sie umfaßte die einzelnen, vorwiegend logisch auf die Problematik der Zeit vor fünf Jahren anknüpfenden Probleme, die in 49 Fragen formuliert wurden. Außer dem Umfragebogen haben die Umfragesteller allgemeine Charakteristiken von 119 Gemeinden der Gruppe zusammengestellt. Insgesamt bezog sich die Umfrage auf 15 Tausend Familien, davon 12 Tausend waren Bauernfamilien, die auf mehr als 0,5 ha landwirtschaftlichen Nutzbodens wirtschaften.

Adresa autora:

Dr. Adam Wyderko, Instytut Ekonomiki Rolnej, Koszykowa 6, Warszawa
